

گزارش
میثاقی‌اسد

«جوان» فراز و فرود تورم و اثر گذاری آن را به دهک‌های مختلف بررسی می‌کند

برنده‌ها و بازنده‌های تورم!

تورم سنگین و طولانی در حالی بیشتر مردم را در مصیقه قرار داده و به رنج انداخته است اما با این حال عده‌ای از وضعیت فعلی تورمی سود می‌برند

تورم چه کسانی را متضرر و چه کسانی را منتفع کرده است؟ شاید این پنهان‌ترین سؤال وضعیت تورمی کشور است که غالباً درباره شق اول آن سخن گفته شده است، اما حتماً منتفعانی هم دارد و احتمالاً از عده و غده زیادی نیز بر خودار هستند که به این راحتی اجازه کندن ریشه این شر را ندهند. کشورمان طی چهار دهه گذشته حداقل در سه برهه تورم خسارت‌بار را تجربه کرده است. یک بار در اوایل دهه ۷۰ و یک بار در اوایل دهه ۹۰ که خیلی ماندگار نبود و حداکثر ظرف یک‌سال مدیریت شد، اما تورم اخیر که از سال ۱۳۹۷ شروع شده و تاکنون نیز ادامه دارد هم از جهت طولانی بودن و هم از جهت بزرگ بودن آن، تبعات خسارت‌بار زیادی به جا گذاشته و از این جهت متمایز با برهه‌های قبلی است. واکاوی فراز و فرود تورم در کشور به خوبی اثرگذاری آن بر اقشار مختلف مردم را نمایان می‌کند، اما احتمالاً شناسایی برنده‌های وضعیت تورمی به این آسانی نباشد، ولی آنچه مهم است اینکه چنین زالوهایی در ساختار بیمار اقتصاد کشورمان وجود دارد.

نرخ تورم طی سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۰ براساس آمار و اطلاعات بانک مرکزی به قرار زیر است. آجدول ۲- نرخ تورم سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۰

بررسی تورم براساس رژیو-گزارش‌ها و اطلاعات موجود بانک مرکزی و مرکز آمار در ایران بیانگر این است که نرخ تورم از پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون به جز در سال‌های ۱۳۶۴ و ۱۳۶۹ و ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ همواره دورقمی بوده و روند صعودی را پشت‌سر گذاشته است. بر این اساس بررسی داده‌های تورم در چند سال اخیر نشان می‌دهد در سال ۱۳۹۱ این میزان به ۳۰/۵ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۳۴/۳ درصد

جدول ۱. میزان تورم در طی چهار دهه اخیر

سال	میانگین تورم
۱۳۶۹-۱۳۶۰	۱۷٪
۱۳۷۹-۱۳۷۰	۲۴٪
۱۳۸۹-۱۳۸۰	۱۵٪
۱۳۹۹-۱۳۹۰	۲۴٪

منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

جدول ۳- تورم نقطه به نقطه (درصد)

شاخص کل	خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات	کالاهای غیر خوراکی و خدمات
شرح	مرداد ۱۴۰۱	مرداد ۱۴۰۱
کل کشور	۴۹/۷	۲۶/۹
شهری	۴۸/۴	۳۵/۲
روستایی	۵۸/۳	۳۶/۶

جدول ۴- تورم ماهانه (درصد)

شاخص کل	خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات	کالاهای غیر خوراکی و خدمات
شرح	شهریور ۱۴۰۱	شهریور ۱۴۰۱
کل کشور	۲۰/۲	۲۰/۲
شهری	۲۰/۳	۲۰/۳
روستایی	۱۰/۷	۱۰/۷

جدول ۵- نرخ تورم سالانه (درصد)

شاخص کل	خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات	کالاهای غیر خوراکی و خدمات
شرح	مرداد ۱۴۰۱	مرداد ۱۴۰۱
کل کشور	۴۱/۵	۳۳/۴
شهری	۴۰/۹	۳۳/۳
روستایی	۴۴/۴	۳۳/۳

جدول ۶- تورم نقطه به نقطه (درصد)

شاخص کل	خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات	کالاهای غیر خوراکی و خدمات
شرح	فروردین ۱۴۰۲	خرداد ۱۴۰۲
کل کشور	۵۵/۵	۴۲/۶

جدول ۷- تورم ماهانه (درصد)

شاخص کل	خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات	کالاهای غیر خوراکی و خدمات
شرح	اردیبهشت ۱۴۰۲	اردیبهشت ۱۴۰۲
کل کشور	۲۰/۰	۲۰/۰

جدول ۸- نرخ تورم سالانه (درصد)

شاخص کل	خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات	کالاهای غیر خوراکی و خدمات
شرح	فروردین ۱۴۰۲	خرداد ۱۴۰۲
کل کشور	۴۷/۶	۴۸/۵

منبع: مرکز آمار ایران

نرخ تورم سالانه ۱۴۰۲ در شهریور ۱۴۰۱ رسیده است. همچنین بیشترین میزان تورم را در سال ۱۳۹۸ با نرخ ۴۱/۲ درصد و در سال ۱۴۰۱ نیز میزان ۴۵ درصد تجربه کرده است. البته ذکر این نکته ضروری است که طبق اطلاعات غیر رسمی و براساس اظهارات مقامات رسمی دولت فعلی، نرخ تورم در شهریور ۱۴۰۰ حدود ۶۰ درصد بوده که در تاریخ اقتصادی کشورمان بی‌سابقه است. در ادامه به بررسی روند تورم در سال ۱۴۰۱ می‌پردازیم.

نرخ تورم نقطه‌ای
نرخ تورم نقطه‌ای از طریق درصد تغییر عدد شاخص قیمت، نسبت به ماه مشابه سال قبل به دست می‌آید. براساس گزارش مرکز آمار ایران نرخ تورم نقطه‌ای در شهریور ۱۴۰۱ به عدد ۴۹/۷ درصد رسیده است؛ یعنی خانوارهای کشور به طور میانگین ۴۹/۷ درصد بیشتر از شهریور ۱۴۰۰ برای خرید یک مجموعه کالاها و خدمات یکسان هزینه کرده‌اند. نرخ تورم نقطه‌ای شهریور ۱۴۰۱ در مقایسه با ماه قبل ۲/۵ درصد کاهش یافته است. نرخ تورم نقطه‌ای گروه عمده خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات با کاهش ۲/۵ واحد درصدی به ۷۵/۴ درصد رسیده و گروه «کالاهای غیر خوراکی و خدمات» با کاهش ۱/۵ درصدی به ۳۵/۴ درصد رسیده است. این در حالی است که نرخ تورم نقطه‌ای برای خانوارهای شهری ۴۸/۴ درصد است که نسبت به ماه قبل ۲/۷ واحد درصد کاهش داشته است. همچنین این نرخ برای خانوارهای روستایی ۵۶/۳ درصد بوده که نسبت به ماه قبل ۲/۱ واحد درصد کاهش داشته است.

در شهریور ۱۴۰۱ تورم نقطه‌ای به عدد ۴۹/۷ درصد رسیده است، یعنی خانوارهای کشور به طور میانگین ۴۹/۷ درصد بیشتر از شهریور ۱۴۰۰ برای خرید یک مجموعه کالاها و خدمات یکسان هزینه کرده‌اند. آجدول ۳- تورم نقطه به نقطه (درصد)

نرخ تورم ماهانه
درصد تغییر عدد شاخص قیمت، نسبت به ماه قبل نرخ تورم ماهانه را نرخ تورم ماهانه می‌گویند. براساس گزارش مرکز آمار ایران نرخ تورم ماهانه شهریور ۱۴۰۱ به ۲/۲ درصد رسیده که در مقایسه با همین اعداد در ماه قبل ۰/۲ واحد درصد افزایش داشته است. تورم ماهانه برای گروه‌های عمده خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات و کالاهای غیر خوراکی و خدمات به ترتیب ۲/۱ درصد و ۲/۲ درصد بوده است. این در حالی است که نرخ تورم ماهانه برای خانوارهای شهری ۲/۲ درصد است که نسبت به ماه قبل ۰/۲ واحد درصد افزایش داشته است. همچنین این نرخ برای خانوارهای روستایی ۲/۲ درصد بوده که نسبت به ماه قبل ۰/۵ واحد درصد افزایش داشته است. در نهایت افزایش نرخ تورم ماهانه خانوارهای کشور را بیان کرد. آجدول ۴- تورم ماهانه (درصد)

نرخ تورم سالانه
منظور از نرخ تورم سالانه، درصد تغییر میانگین اعداد شاخص قیمت در یک سال منتهی به ماه جاری، نسبت به دوره مشابه قبل از آن است. نرخ تورم سالانه شهریور ۱۴۰۱ برای خانوارهای کشور به ۴۲/۱ درصد رسیده که نسبت به همین آمار و داده‌ها در ماه قبل ۰/۶ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین نرخ تورم سالانه برای خانوارهای شهری و روستایی به ترتیب ۴۱/۵ درصد و ۴۵/۳ درصد است که برای خانوارهای شهری ۰/۶ واحد درصد افزایش و برای خانوارهای روستایی ۰/۹ واحد درصد افزایش داشته است. در نتیجه می‌توان به طور کلی به افزایش نرخ تورم سالانه خانوارهای کشور اشاره کرد. آجدول ۵- نرخ تورم سالانه (درصد)

منظور از نرخ تورم سالانه، درصد تغییر میانگین اعداد شاخص قیمت در یک سال منتهی به ماه جاری، نسبت به دوره مشابه قبل از آن است. نرخ تورم سالانه شهریور ۱۴۰۱ برای خانوارهای کشور به ۴۲/۱ درصد رسیده که نسبت به همین آمار و داده‌ها در ماه قبل ۰/۶ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین نرخ تورم سالانه برای خانوارهای شهری و روستایی به ترتیب ۴۱/۵ درصد و ۴۵/۳ درصد است که برای خانوارهای شهری ۰/۶ واحد درصد افزایش و برای خانوارهای روستایی ۰/۹ واحد درصد افزایش داشته است. در نتیجه می‌توان به طور کلی به افزایش نرخ تورم سالانه خانوارهای کشور اشاره کرد. آجدول ۵- نرخ تورم سالانه (درصد)

منظور از نرخ تورم سالانه، درصد تغییر میانگین اعداد شاخص قیمت در یک سال منتهی به ماه جاری، نسبت به دوره مشابه قبل از آن است. نرخ تورم سالانه شهریور ۱۴۰۱ برای خانوارهای کشور به ۴۲/۱ درصد رسیده که نسبت به همین آمار و داده‌ها در ماه قبل ۰/۶ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین نرخ تورم سالانه برای خانوارهای شهری و روستایی به ترتیب ۴۱/۵ درصد و ۴۵/۳ درصد است که برای خانوارهای شهری ۰/۶ واحد درصد افزایش و برای خانوارهای روستایی ۰/۹ واحد درصد افزایش داشته است. در نتیجه می‌توان به طور کلی به افزایش نرخ تورم سالانه خانوارهای کشور اشاره کرد. آجدول ۵- نرخ تورم سالانه (درصد)

تورم نقطه به نقطه خانوارهای کشور
بنا به گزارش مرکز آمار ایران در اردیبهشت ۱۴۰۲ تورم نقطه‌به‌نقطه خانوارهای کشور، ۵۴/۶ درصد بوده است، یعنی خانوارهای کشور به طور میانگین ۵۴/۶ درصد بیشتر از اردیبهشت ۱۴۰۱ برای خرید یک «مجموعه کالاها و خدمات یکسان» هزینه کرده‌اند. تورم نقطه به نقطه اردیبهشت ۱۴۰۲ در مقایسه با ماه قبل ۰/۹ واحد درصد کاهش یافته است.

نرخ تورم ماهانه
در اردیبهشت ۱۴۰۲ تورم ماهانه خانوارهای کشور برابر ۲/۸ درصد بوده است. تورم ماهانه برای گروه‌های عمده «خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات»، ۲/۶ درصد و برای گروه عمده «کالاهای غیر خوراکی و خدمات»، ۲/۸ درصد بوده است. در خرداد ۱۴۰۲ تورم ماهانه خانوارهای کشور برابر ۰/۲ درصد بوده است. تورم ماهانه برای گروه‌های عمده خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات، ۱/۸ درصد و برای گروه عمده کالاهای غیر خوراکی و خدمات، ۲/۲ درصد بوده است. آجدول ۶- تورم نقطه به نقطه (درصد)

نرخ تورم ماهانه
در اردیبهشت ۱۴۰۲ تورم ماهانه خانوارهای کشور برابر ۲/۸ درصد بوده است. تورم ماهانه برای گروه‌های عمده «خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات»، ۲/۶ درصد و برای گروه عمده «کالاهای غیر خوراکی و خدمات»، ۲/۸ درصد بوده است. در خرداد ۱۴۰۲ تورم ماهانه خانوارهای کشور برابر ۰/۲ درصد بوده است. تورم ماهانه برای گروه‌های عمده خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات، ۱/۸ درصد و برای گروه عمده کالاهای غیر خوراکی و خدمات، ۲/۲ درصد بوده است. آجدول ۶- تورم نقطه به نقطه (درصد)

نرخ تورم سالانه
منظور از نرخ تورم سالانه، درصد تغییر میانگین اعداد شاخص قیمت در یک سال منتهی به ماه جاری، نسبت به دوره مشابه قبل از آن است. نرخ تورم سالانه شهریور ۱۴۰۱ برای خانوارهای کشور به ۴۲/۱ درصد رسیده که نسبت به همین آمار و داده‌ها در ماه قبل ۰/۶ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین نرخ تورم سالانه برای خانوارهای شهری و روستایی به ترتیب ۴۱/۵ درصد و ۴۵/۳ درصد است که برای خانوارهای شهری ۰/۶ واحد درصد افزایش و برای خانوارهای روستایی ۰/۹ واحد درصد افزایش داشته است. در نتیجه می‌توان به طور کلی به افزایش نرخ تورم سالانه خانوارهای کشور اشاره کرد. آجدول ۵- نرخ تورم سالانه (درصد)

می‌کنند به شرط صرف این مبلغ در یک گزینگی سرمایه گذاری مناسب، حتی سود هم کرده‌اند. براساس آمار موجود مرکز آمار ایران تورم یک ساله منتهی به آذر ۱۴۰۱ حدوداً ۳۰/۴ درصد بالاتر از هزینه ۱۸ درصدی وام بود. به این ترتیب می‌توان گفت که وام گیرندگان در سال ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ از برنده‌های تورم در کشور بوده‌اند. این وام گیرندگان علاقه‌مندی خود را به دلیل دریافت وام به جلو انداخته و از فرصت پیش آمده حداکثر استفاده را بردادند.

بازنده‌های تورم
پس انداز کنندگان پول در بانک‌ها، اما افرادی که پول‌های خود را در بانک‌ها پس انداز و سرمایه‌گذاری کرده‌اند به دلیل اینکه نرخ سود یک‌ساله در بانک‌های کشور ۱۶ درصد بوده است، عملاً پس انداز وجوه نقد خود، ۳۲/۴ درصد از قدرت خرید آنها کم شده است. می‌توان آنها را جزو بازنده‌های اصلی در تورم کشور بشمرند.

کسانی که سرمایه‌گذاری مناسبی نداشته یا پول خود را به صورت نقد نگه می‌دارند، به علاوه کسانی که فاقد دارایی‌های ثابت مانند مسکن، طلا و گروهی از بازنده‌های تورم هستند. دهک‌های پایین جامعه که نقشی کاهش قدرت خرید در آنها بسیار پررنگ است؛ اصولاً کسانی که در آمد اسمی، ثابت دارند. کارمندان، کارگران و مستخدمین (بگیران)، با افزایش تورم متضرر می‌شوند. به عبارت دقیق‌تر، کسانی که رشد سالانه در آمدشان کمتر از نرخ تورم باشد از تورم متضرر خواهند شد؛ از این رو می‌توان گفت کارمندان، کارگران و مستخدمین بگیران جزء دسته متضررین از تورم بالای جامعه هستند. افزون بر این، آمار و ارقام رسمی و تحقیقات مختلف نشان می‌دهد دهک‌های پایین جامعه (فقر آسیب‌پذیرتر) تورم بیشتری را نسبت به دهک‌های بالاتر جامعه تجربه می‌کنند.

ارتباط بین تورم و مخارج دولت و کسری بودجه
افزایش تورم ممکن است درآمدهای مالیاتی حقیقی را به تعویق تأخیر در پرداخت مالیات‌ها که یک پدیده مرسوم در کشورهای در حال گذار است، کاهش دهد و احتمال وقوع کسری بزرگ‌تر را بالا ببرد. هر چقدر تأخیر در پرداخت مالیات بیشتر باشد و سیستم مالیاتی منعطف نباشد، تأثیر تورم بر درآمدهای حقیقی مالیاتی و به تبع آن گسترش کسری بودجه مؤثرتر خواهد بود. این فرایند در ادبیات اقتصادی به اثر تنازی است. در واقع تورم از طرف درآمدها با فعال شدن اثر تنازی موجب انباشت‌شدن کسری بودجه دولت و تشدید آن می‌گردد. از طرف دیگر تورم از سوی هزینه‌ها بر مخارج دولتی اثر می‌گذارد و بسته به شرایط اقتصادی و دامنه تورم، بودجه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. از جمله عوامل مؤثر برای توضیح این پدیده می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. حقوق و دستمزد به عنوان جزء مهمی از مخارج دولت، در زمان تورم در مراحل نخست اغلب همگام با افزایش قیمت‌ها تعدیل نشده و در مراحل بعدی به طور نامنظم تعدیل می‌شود. در نتیجه متوسط حقوق و دستمزد حقیقی بخش دولتی در طول دوره‌های تورم کاهش می‌یابد.

۲. در شرایط تورمی، پرداخت‌های اسمی بهره‌بر بدهی‌های داخلی دولت کمتر از نرخ تورم است. در نتیجه بهره حقیقی پرداختی دولت منفی می‌شود.

۳. ارزش حقیقی پرداخت‌های دولت به وام‌های بلندمدت کاهش می‌یابد.

۴. برنامه مخارج با تورم پیش‌بینی شده صورت می‌گیرد که معمولاً کمتر از تورم تحقق یافته است.

۵. تورم مخارج حقیقی را کاهش می‌دهد نه مالیات‌های حقیقی را، چرا که دولت‌ها به طور کامل مالیات‌ها را شاخص‌بندی می‌کنند و شکاف‌های موجود در جمع‌آوری مالیات‌ها کاهش می‌دهند.

۶. دوره‌های تورمی، پاره‌پاره پرداختی به شرکت‌های دولتی افزایش می‌یابد، زیرا قیمت فروش کالاهای این شرکت‌ها در دوره تورمی به میزان هزینه‌ها افزایش نمی‌یابد.

جمع‌بندی:
به نظر می‌رسد اتخاذ سیاست‌هایی مبتنی بر حرکت به سمت اقتصاد نفتی، جهت کاهش وابستگی اقتصاد به درآمدهای حاصل از صادرات نفتی، خصوصی‌سازی واقعی در اقتصاد، وابستگی به دلار، بهره‌مندی از پیمان‌های چند جانبه پولی، استقلال بانک مرکزی، مدیریت منابع و مصارف بودجه، تغییر سیاست‌های نرخ بهره، کنترل چرخه پولی، کاهش مقررات گمرکی و تجارت، استفاده از ابزارهای مالیاتی، ساماندهی بانک‌ها، ناترازی از جمله راهکارهای کاهش تورم است و باید دولت در این مسیر گام بردارد.